

'De mensen zijn uitgekeken op Cobra, zo'n Appel die maar litho's blijft uitbraken'

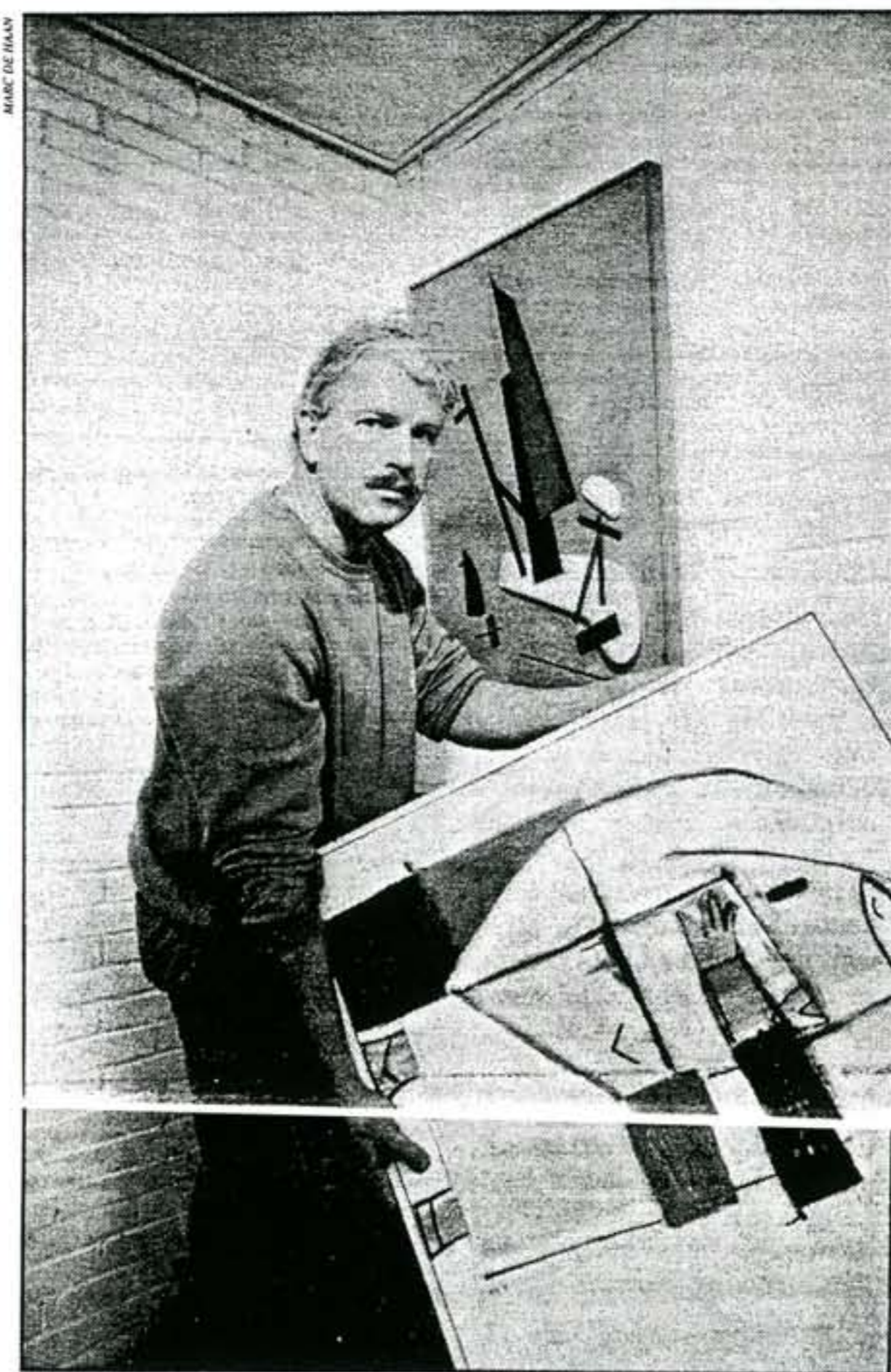
De vernieling van Barnett Newmans 'Who's afraid of red, yellow and blue' is historisch gezien niet zo verrassend. Abstracte kunst heeft vanaf het begin weerstand en agressie opgeroepen. Toch zijn er altijd kunstenaars geweest die tegen de stroom opzwoemen. In Nederland waren dat bijvoorbeeld Appel, Corneille en Constant. Minder bekend zijn de kunstenaars van de bewegingen Vrij Beelden en Liga Nieuw Beelden. De Leidse egyptologen Maarten Kersten en Jacq. van der Vliet hebben speciaal een galerie opgericht om hun werk te tonen en te verkopen. Kersten: 'Men is op Cobra uitgekeken. De lol is er af. De aandacht gaat nu meer uit naar het werk wat wij in de galerie hebben.'

Liesbeth Spreeuwenberg

Mijn Levenswerk heet het object van Pieter Geraedts vlak bij de ingang van de galerie. Een uit zaagsel en lijn geboortseerde halfnakte vrouw. Haar kanten slipje is gemaakt van het kraagje van een Heilige-Communiejurk. In een zeshoek van spiegels wordt ze met haar weelderige vormen oneindig gereflecteerd. Het zoete ideaalbeeld van de vrouw en de ontheiliging van conventies gingen moeiteloos samen in de jaren vijftig en zestig, de tijd waarin definitief de grondslag voor de moderne kunst in Nederland werd gelegd. De in november vorig jaar opgerichte Galerie Liga Nieuw Beelden in de President Steijnstraat specialiseert zich in deze kunst uit de naoorlogse jaren. In het bijzonder van die van de kunstenaarsgroep Vrij Beelden en de daaruit voortgekomen groepering Liga Nieuw Beelden.

'Als je mensen in Nederland vraagt: Wat is moderne kunst?', vertelt Maarten Kersten, een van de twee eigenaren van de galerie, 'dan zeggen ze al heel snel Karel Appel, eventueel Corneille en heel misschien Anton Rooskens. Dat is niet zo gek, want juist Cobra, de kunstenaarsbeweging waartoe deze schilders behoorden, is erg bekend in Nederland. Het waren de kunstenaars die het hardst schreeuwden en die het luidst de revolutie verkondigden. Dat hoorde natuurlijk bij hun stijl, maar op en duur gaat de lol er wel af. Zo'n Karel Appel die maar litho's en zeefdrukken blijft uitbraken, het houdt niet op. Corneille die een pen voor de ABN ontwerpt en die voortdurend in de Telegraaf staat. Uiteindelijk zijn het heel commerciële jongens. Nu merk je dat men op Cobra uitgekeken raakt. Wij hebben hier werk van andere groepen uit dezelfde periode, die misschien wel minder bekend zijn, maar waar de aandacht van de collectioneurs nu naar uitgaat.'

Kersten en Van der Vliet zelf zijn niet zo uit op geld en aanzien. Dat is in elk geval niet de reden geweest om de galerie te openen. De liefde voor de het werk en de idealen van Vrij Beelden, waarvan Kerstens vader één van de oprichters was, zijn voor hen belangrijker. Er is dan ook weinig prestigieus te bespeuren aan de galerie. De locatie alleen al heeft weinig

glamour. Een oude groentewinkel in een onopvallend rijtje huizen in de Transvaalbuurt, achter de Morsweg. Kersten: 'Ik ben heel blij dat ik niet in de binnenstad zit. Ten eerste scheelt dat me een hoop geld, ten tweede zit ik hier vlak bij het station. En ook al heeft deze buurt een rotnaam, ik vind het hier echt heel leuk. Als hier bij een opening de mensen tot op de stoep staan, komen de buurtbewoners kijken wat er aan de hand is. En de kinderen vinden het vreselijk spannend. Die komen regelmatig aan de deur. 'Meneer van het museum, mogen we even binnenkomen?', vragen ze dan. Ze zien van alles in de schilderijen, onderwijzen elkaar en vinden niks vreemd. Of iets nou een vogel voorstelt of een hondje of een vis of helemaal niks, dat maakt ze niet uit. Een andere groep die hier komt zijn studenten, die bij ons kunnen snuffelen in origineel documentatiemateriaal. We hebben eigenlijk een buurtwinkeltje in kunst. Op die manier hoop ik wat van de idealen van Vrij Beelden en Liga Nieuw Beelden voort te zetten.' Die idealen waren groots, zo vlak na de Tweede Wereldoorlog. Tijdens de bezetting veroorzaakten de censuur van de nazi's en het gebrek aan materiaal een periode van culturele armoede. Maar al zeer snel na de oorlog werd de draad weer opgepakt. In het najaar van 1945 werd er in het Amsterdamse Rijksmuseum een overzichtstentoonstelling gehouden, onder de titel 'Kunst in Vrijheid'. Erg veel vernieuwing was daar echter nog niet te bespeuren, geheel in de traditie van de Nederlandse schilderkunst.

Na een kort intermezzo van gewaagde

abstractie en experimenten tussen 1905 en 1918, de periode van het expressionisme, kubisme, futurisme, dada en het begin van De Stijl, waren de schilders weer overgegaan tot de orde van de dag. Opnieuw voerden traditie, het *métier* en een sombere, naturalistische stijl de boventoon, wat sterk tot uitdrukking komt in het werk van schilders als Carel Willink en Charley Toorop. Willink wijdde zelfs een boekje aan zijn ommezwaaai, waarin hij verklaarde vrijwillig afstand te doen van zijn *dadaïstische jeugdzonden*.

Voor een aantal kunstenaars en kunstliefhebbers was deze verwerping van het experiment echter onaanvaardbaar. Zij wilden wel degelijk verandering zien. In 1946 vormde zich rond kunstenaars als Willy Boers, Frieda Hunziker, Harry van Kruiningen en Wim Kersten de beweging Vrij Beelden. Deze kunstenaars wilden zich niet gebonden voelen aan oude esthetische richtlijnen, maar eisten de artistieke vrijheid om abstract te werken. Hun schilderijen vertonen invloeden van Mirò, Picasso en Kandinsky. Ook de spatende, spontane stijl van Pollock is er in terug te vinden. Veelal grof opgezette schilderijen met felle kleuren, die de toeschouwer de vrijheid geven om met zijn fantasie op de loop te gaan. Vrij Beelden onderscheidde zich wel van de in 1954 opgerichte Cobra-beweging. Haar ideeën bleven geworteld in eerder ontstane stromingen als het expressionisme. Cobra daarentegen wilde een volkomen nieuwe start, al het oude moest worden losgelaten. De leden van Vrij Beelden

vonden de Cobra-kunstenaars dan ook te losgeslagen. Andersom achtte Cobra de kunstenaars van Vrij Beelden te netjes, te academisch. Mede om die reden was samenwerking tussen de groepen dan ook niet mogelijk. Kersten: 'Volgens mij heeft dat trouwens ook te maken gehad met liefdesrelaties tussen de schilders en schilders van beide groeperingen. De liefde speelt een belangrijke rol in de wereldgeschiedenis', aldus Kersten.

In 1955 hief Nieuw Beelden zichzelf op om op te gaan in Liga Nieuw Beelden. De aanwas van nieuwe leden werd op den duur echter zo groot, en de beweging daardoor zo stuurloos, dat Nieuw Beelden in 1968 werd opgeheven. Inmiddels zijn veel van de schilders min of meer in de vergetelheid geraakt, en daar wil Kersten wat aan doen. 'Ik ben van huis uit archeoloog, en voor mij vertoont het speurwerk wat ik nu doe daar overeenkomsten mee. Ik speur en doe vondsten. Klaarblijkelijk is daar een markt voor, want ik denk dat we nu al kunnen zeggen dat we over een paar maanden, een jaar, aan de galerie kunnen gaan verdienen. Er is vraag naar deze kunst. Het enige gat in de markt dat er nog was. Nu is het niet zo dat we zuiver commercieel opereren. We vragen een bescheiden commissie en we zitten duidelijk onder de prijzen die bijvoorbeeld in Amsterdam worden gevraagd. Af en toe blijkt dan ook dat er galeriehouders zijn die hier komen kopen en het werk dan voor duizend gulden meer in hun eigen zaak weer verkopen. Dat moeten ze dan maar doen. Ik heb geen zin om mensen het vel over de neus te halen. We zitten hier niet in de Spiegelstraat. Iedereen kan dan ook bij ons terecht voor werk. De prijzen variëren van een gulden of honderdvijftig voor grafiek, tot soms tienduizend gulden voor schilderijen. We zijn er zowel voor de student als voor de hoogleraar.'

Hoe wetenschap en schoonheid te combineren zijn, is te zien op de afgelopen zaterdag geopende tentoonstelling van Wim Kersten en Harry van Kruiningen. Het werk van de laatste kunstenaar, het enige nog levende kernlid van de beweging Vrij Beelden en Liga Nieuw Beelden, bestaat voor een deel uit etsen van DNA-strengen, wieren en afbeeldingen uit het Gilgamesj-epos. Deze expositie is inmiddels alweer de derde tentoonstelling van de galerie, die landelijk al behoorlijke bekendheid geniet, maar voor veel Leidenaars nog onbekend zal zijn. Onder andere om daar verandering in te brengen hebben Kersten en Van der Vliet het initiatief genomen om een Galerieroute-kaartje te maken, dat binnenkort officieel door het VVV in omloop gebracht zal worden. Op het kaartje staan niet alleen de Leidse galerie's en koffiehops die regelmatig exposities houden, maar ook de 'bedevaartplekken' voor de liefhebbers van moderne kunst. Bijvoorbeeld het woonhuis van Theo van Doesburg op de Apothekersdijk en het voormalig restaurant La Grand, waar de moeder van Vincent van Gogh heeft gewoond.

Kerstens eigen bijdrage aan het Van Gogh-jaar is een heel bijzondere. 'Waarschijnlijk heeft Van Gogh syfilis opgelopen van een Leidse snol, Sien geheten. Ze kwam uit de Kamp, was waarschijnlijk prostituee en heeft een tijd met Van Gogh in Den Haag gewoond. Later is ze naar Leiden teruggekomen. Mèt een kind. In tegenstelling tot de gevestigde mening is er een Belgische onderzoeker die denkt dat dat kind wel degelijk van hem was. Dat wil ik allemaal nog uitzoeken. Je kunt tenslotte niet om dat Van Gogh-jaar heen.'